

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 410

van **KATRIEN SCHRYVERS**

datum: 6 april 2020

aan **WOUTER BEKE**

VLAAMS MINISTER VAN WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID, GEZIN EN ARMOEDEBESTRIJDING

Hormoonverstorende stoffen - Preventief beleid

Het is aangetoond dat hormoonverstorende stoffen alom aanwezig zijn in onze leefomgeving. Denk bijvoorbeeld aan kassabonnetjes, conserveblikken, speelgoed, schoenen, kunststofvloeren, zonnebrandcrèmes, verzorgingsproducten en pesticiden. Steeds vaker worden ziekten (bijvoorbeeld kankers) en aandoeningen (bijvoorbeeld verminderde fertiliteit, ontwikkelingsachterstand) in verband gebracht met de opname van hormoonverstorende stoffen.

Tijdens de vorige legislatuur, in 2017, diende ik mee een conceptnota voor nieuwe regelgeving (VI.Parl. 2016-17, nr. 1215/1) in die voorstelde een bepaling op te nemen in het decreet van 21 november 2003, die voorziet in de verplichting van de Vlaamse Regering om te sensibiliseren voor de problematiek van de blootstelling aan chemische stoffen die de normale hormonale werking tijdens belangrijke ontwikkelingsfasen van het menselijk organisme ontregelen of kunnen ontregelen, en daar een preventief beleid over te voeren. Over de conceptnota werd in december 2017 een hoorzitting georganiseerd in de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Ook in de Senaat vonden tussen februari en maart 2017 hoorzittingen plaats over hormoonverstorende stoffen. Op 23 februari 2018 kwam in de Senaat een informatieverlag tot stand over de noodzakelijke samenwerking tussen de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten in verband met de preventie en de eliminatie van hormoonverstorende stoffen in de consumptie, met het oog op de bevordering van de volksgezondheid.

Op 27 maart 2019 verleende het Vlaams Parlement unaniem goedkeuring aan het voorstel van decreet houdende wijziging van het decreet van 21 november 2003 betreffende het preventieve gezondheidsbeleid, wat betreft de sensibiliseringsplicht en het preventieve beleid met betrekking tot de blootstelling aan chemische stoffen die de normale hormonale werking van het menselijk organisme ontregelen of kunnen ontregelen. Dit decreet (het decreet van 5 april 2019) verleent een decretale basis aan het voorstel dat was opgenomen in voornoemde conceptnota.

In het Vlaams regeerakkoord 2019-2024 is echter niets opgenomen over deze thematiek.

1. Op welke manier geeft de Vlaamse Regering uitvoering aan het decreet van 5 april 2019 dat bepaalt dat "De Vlaamse Regering sensibiliseert voor de problematiek van de blootstelling aan chemische stoffen die de normale hormonale werking tijdens belangrijke ontwikkelingsfasen van het menselijk organisme ontregelen of kunnen ontregelen, en initiatieven [neemt] voor de preventie van aandoeningen die door die chemische stoffen worden veroorzaakt"?

2. Op welke manier geeft de Vlaamse Regering gevolg aan de aanbeveling opgenomen in het informatieverlag van de Senaat betreffende de noodzakelijke samenwerking tussen de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten inzake de preventie en de eliminatie van hormoonverstorende stoffen in de consumptie, met het oog op de bevordering van de volksgezondheid?

Deze vraag werd gesteld aan de ministers Zuhail Demir (538), Wouter Beke (410).

GECOÖRDINEERD ANTWOORD

op vraag nr. 410 van 6 april 2020

van **KATRIEN SCHRYVERS**

1. De context rond de sensibilisatie t.a.v. de blootstelling aan hormoonverstoorders en de preventie van de aandoeningen erdoor veroorzaakt, wordt gekenmerkt door:
 - de wetenschappelijke bewijsvoering van schadelijkheid van deze stoffen die volop in ontwikkeling is,
 - de multidisciplinariteit die vereist is om deze topic aan te pakken,
 - de implicatie van inzet van middelen die nodig zijn om dit ten gronde aan te pakken,
 - en de nog onvoldoende gekende preventiemethodieken om deze problematiek te tackelen.

In het tijdsbestek na de aanpassing van het preventiedecreet circuleren er reeds enkele concrete initiatieven rond hormoonverstoorders.

Zo is er op aangegeven van het departement Omgeving een Vlaams actieplan voor poly- en perfluoroalkylstoffen (PFAS) in de maak. PFAS zijn een zogenoemde 'emerging contaminants' of nieuwe stoffen die in het courante Vlaamse milieubeleid (nog) niet structureel wordt gemonitord of aangepakt, maar die persistent, bioaccumulatief en toxisch zijn. Een aantal PFAS, waaronder PFOS en PFOA, worden aan belangrijke beperkingen onderworpen (zie het POPs-Verdrag, de POPs-Verordening, REACH ...). Omwille van hun persistente eigenschappen blijven deze stoffen echter zeer lang aanwezig in het milieu (o.a. bodem, grondwater, waterbodems,..) en veroorzaken risico's voor mens en milieu. Internationaal zijn er tal van cases van milieuverontreiniging door PFAS bekend (o.a. in VSA, Australië, Nederland, Italië ...) waarbij er publieke onrust ontstond.

Rekening houdend met,

- de persistentie, bioaccumulatie en toxiciteit van reeds gereguleerde en mogelijk ook alternatieve PFAS,
- het feit dat uit de Vlaamse 'Humane Biomonitoring'-resultaten (HBM) van februari dit jaar een overschrijding blijkt van de gezondheidkundige toetsingswaarden voor PFOS en PFOA en er aanwijzingen zijn voor blootstelling via het milieu (met name een associatie in de HBM-data met lokaal geteelde voeding); of dat Bisphenol A en sommige ftalaten een duidelijk dalende trend vertonen in de Vlaamse bevolking over de jaren, doch ook de vervangstoffen van deze genormeerde stoffen duidelijk traceerbaar zijn bij de bevolking cf. de HBM-resultaten - en we de gezondheidkundige impact nog niet kunnen inschatten wegens onvoldoende kennis over de gezondheidseffecten,
- het ontbreken van een normeringskader (in aanmaak wel te verstaan) voor bodemverontreiniging,
- mogelijke risico's van blootstelling aan PFAS via drinkwater en (zelfgeteelde) voeding heeft dit document tot doel om de milieu- en gezondheidsproblematiek voor PFAS in Vlaanderen in kaart te brengen, wat betreft het bestaande beleid en huidige leemtes hierin. Vervolgens worden een aantal acties opgesomd die deze leemtes trachten in te vullen, om zo een geïntegreerd en coherent beleid m.b.t. milieuverontreiniging met PFAS in Vlaanderen te initiëren.

Dit plan vormt zo een concrete casus in uitwerking van de Vlaamse strategie hormoonverstoring en kan als voorbeeld dienen voor een geïntegreerd beleid voor andere hormoonverstorende stoffen (waaronder ftalaten, bisfenol A en recente gewasbeschermingsmiddelen), ook al worden de huidige gezondheidskundige toetsingswaarden voor deze stoffen momenteel niet overschreden.

Het Agentschap Zorg en Gezondheid blijft i.s.m. de andere Vlaamse overheidsdiensten de problematiek ook algemeen opvolgen. Zo hebben we een duidelijke call for EU-action aan bod zien komen tijdens een meeting van internationale wetenschappers die bezig zijn met hormoonverstoorders, georganiseerd door de 'Endocrine Society' in het Europees parlement in december vorig jaar. Bezorgdheden vanuit de wetenschappers en een 'call for EU'-action kwamen hier aan bod, conclusies voor verdere EU-actie worden begeleid door het ECHA (European Chemicals Agency). De chemie en toxicologie rond dit topic wordt nauw opgevolgd door het ECHA (European Chemical Agency), en is hier een belangrijke beleidsvoorbereidende speler voor de regio's. De focus ligt hier op de stoffen gekarakteriseerd als 'substances of very high concern (SVHC)', waarin reeds enkele hormoonverstoorders staan naast mutagene, carcinogene, reprotoxische e.a. chemische stoffen.

In mijn beleidsnota staat *"We integreren nieuwe pollutanten in de milieugezondheidszorg. In ons drinkwater, ons binnen- en buitenmilieu hebben we aandacht voor de gezondheidsimpact van onder meer microplastics, hormoonverstoorders, black carbon, microbiota,... We houden de vinger aan de pols voor opportuniteiten en creëren nuttige samenwerkingsverbanden."* Concreet onderzoekt het Agentschap Zorg en Gezondheid de mogelijkheden om een oproep te lanceren voor een partnerorganisatie Drinkwater, die voor dit milieucompartiment de problematiek rond hormoonverstoring structureel kan opvolgen. Het onderwerp 'New Emerging Pollutants', waaronder ook de hormoonverstoorders, werd meegenomen in de oproep voor een partnerorganisatie Milieugezondheidszorg 2021-2025; eind dit jaar zal het meerjarenplan hiertoe vastgelegd worden in een beheersovereenkomst.

2. De (Gemengde) Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu en de Gezondheid (GICLG) speelt een vooraanstaande rol in de follow-up van het National Environmental Health Action Plan (NEHAP). Het tweede NEHAP liep af eind 2019, een 3e NEHAP is in voorbereiding. Concreet werd op aandringen van de Vlaamse Overheid op 21 april jongstleden door de GICLG akkoord gegaan dat er een actieplan rond hormoonverstorende stoffen zal worden uitgewerkt. Hierbij wordt rekening gehouden met de aanbevelingen in het informatieverlag van de Senaat betreffende de noodzakelijke samenwerking tussen de federale overheid, de Gemeenschappen en de Gewesten inzake de preventie en de eliminatie van hormoonverstorende stoffen in de consumptie, met het oog op de bevordering van de volksgezondheid (februari 2018). In dit kader zal een aparte werkgroep hormoonverstorende stoffen opgericht worden. De voorbereidende actiefiche van deze werkgroep omvat taken zoals het verzamelen van de relevante wetenschappelijke studies in een comité van experts, het uniformiseren van communicatie rond hormoonverstoorders, de mogelijkheden nagaan voor een verdere ondersteuning van Europese Humane Biomonitoring projecten en een brede uitwisseling van studies t.o.v. concrete acties. De trekker van dit plan is Martine Röhl – attaché risicobeheer, chemische stoffen, en coördinator van de REACH-dossiers bij de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu.